

Smagani wiatrem i deszczem, z nadzieją patrzymy w niebo, wypatrując wszelkich przejawów wiosny. Niestety, nasze marzenia nie zawsze mogą być spełnione, tym bardziej chciałbym zachęcić, aby wolny czas po dyżurze poświęcić na wycieczkę do Fezu, dumy i perły Afryki Północnej.

Fez – pierwsza stolica Maroka

Fez, jedno z dwóch najstojniejszych miast Maroka, leży w obrębie rozległej i bardzo żyznej kotliny rozciągającej się między Atlasem Średnim a suchymi wyżynami południowej części Rifu. Wody rzek spływających z gór zasilają ten region bardzo obficie w wodę, co na kontynencie afrykańskim jest niezmiernie rzadkie i co, przy sprzyjających warunkach, umożliwia zbiór zboża nawet trzykrotnie w ciągu roku. Dzięki temu już od wieków rozwijało się tu osadnictwo, a region ten stał się kolebką marokańskiej państwowości. W świadomości samych Marokańczyków miasto jest sercem kraju, a leżące opodal w górach Moulay Idriss, w którym pochowany jest Idriss I, twórca pierwszej marokańskiej dynastii panującej i założyciel Fezu, to święte miejsce, które zasługuje na boską niemal cześć. Region choć znany i doceniany nie jest tak masowo odwiedzany przez turystów jak Marrakesz czy Agadir. Tymczasem oferuje on turystom możliwość zwiedzenia niezwykle pięknych i wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego UNESCO miejsc takich, jak medyna w Fezie czy Meknes oraz pochodzące z czasów Imperium Rzymskiego ruiny miasta Volubilis — stolicy prowincji Mauretania. Historia miasta rozpoczęła się w roku 789 n.e., założył je Idriss I,

Okolice Fezu to piękne, pochodzące z czasów Imperium Rzymskiego ruiny miasta Volubilis, wpisane na listę UNESCO

Stare Miasto obecnie dzieli się na dwie części

pierwszy muzułmański władca samodzielnego Maroka i twórca dynastii Idrysydów. Rozwój miasta to jednak zasługa jego syna Idrissa II, którego mauzoleum znajduje się w centrum medyny. Kluczowymi decyzjami odnośnie miasta, które poza niezwykle dogodnym położeniem spowodowały dynamiczny rozwój, było sprowadzenie w latach 818–825 arabskich emigrantów z najważniejszych centrów kultury islamskiej: Kordoby i Kairuanu — miasta leżącego na terytorium dzisiejszej Tunezji w odległości około 160 km na południe od Tunisu, które od VII wieku n.e. uznawane jest za jedno z najświętszych miejsc islamu. Przybysze, poza przywiezionymi zasobami finansowymi, stanowili liczne grono ludzi wykształconych oraz rzemieślników, dzięki którym Fez stał się jednym z najważniejszych centrów gospodarczych regionu. Dynamiczny rozwój i znaczny wzrost zasobności mieszkańców spowodował, że miasto stało się łakomym kąskiem dla potencjalnych agresorów. W 1069 roku zdobyli je Almorawidzi, a niespełna sto lat później, w 1148 roku Almohadzi. Na szczęście, wydarzenia te nie zatrzymały niezwykle dynamicznego rozwoju gospodarczego i kulturalnego. Na przełomie XII i XIII wieku miasto, które liczyło już kilkadziesiąt tysięcy mieszkańców i było najbardziej zaludnionym miastem północnej Afryki zyskało miano jednego z najważniejszych ośrodków rzemiosła. Na podstawie relacji znanego kronikarza Ibn Saida el Gharantiego wiadomo, że działało tu ponad 300 młynów, 86 garbarni, 116 farbiarni, 12 zakładów zajmujących się przetwórstwem miedzi, a także prawie 140 piekarni. Dla kupców wybudowano dwa nowoczesne jak na owe czasy bazy, a do dyspozycji bardzo liczne grono kupców i niezliczonej rzeszy ich potencjalnych klientów pozostawało prawie 100 łaźni publicznych i około 50 szaletów. Taki rozwój wytwórstwa i handlu zaowocował także niezwykle dynamicznym rozwojem edukacji nauki i kultury. Na początku XIII wieku w mieście działało prawie 800 meczetów, w których nauczano nie tylko teologii czy filozofii, ale także medycyny, matematyki literatury i muzyki.

Szczyt potęgi miasta przypadł na czasy panowania dynastii Marynidów, którzy przejęli władzę w regionie około 1248 roku. Fez stał się wtedy stolicą i najważniejszym miastem wielkiego imperium obejmującego nie tylko tereny dzisiejszego Maroka, ale również Algierii, Tunezji, znacznej części Libii i Andaluzji, które według różnych źródeł zamieszkiwało od 200 do 300 tysięcy osób. W 1280 roku sułtan Abu Jusuf Jakub założył tu pierwszą medresę Es Seffarine, czyli szkołę teologiczną, w której pierwotnie nauczano Koranu, prawa oraz języka arabskiego. Ale wkrótce zaczęto wykładać w nich także nauki ścisłe (w tym matematykę i medycynę, która stała się zalążkiem przyszłego uniwersytetu słynącego z niezwykle wysokiego poziomu nauczania).

Marynidzi zainicjowali także budowę nowej części miasta zwanej Nowym Fezem, które posiadało własne mury obronne dzielnicę pałacową targ i meczet. Nowy Fez pełnił wprawdzie głównie funkcje administracyjne, ale również słynął z tolerancji, bowiem schronienie znaleźli tu Żydzi i muzułmanie wygnani pod koniec XV wieku z Hiszpanii. Zamieszkali tu również chrześcijanie.

Okres niezwykle szybkiego rozwoju miasta zakończyło zdobycie go w roku 1471 przez wojska Mohammeda esz Szejcha, który dał początek dynastii Benii Wattas rządzącej niemal całym północnym Marokiem, a przypieczętowało przejęcie w 1549 roku przez Sadytów. Od tego czasu miasto, które przechodziło z rąk do rąk straciło na znaczeniu politycznym i przestało być stolicą na rzecz Marrakeszu. Na szczęście, mimo upadku politycznego w połowie XVI wieku udało się powrócić na drogę rozwoju gospodarczego. Prężnie rozwijały się tkactwo, farbiarstwo, garbarstwo, ceramika, ale coraz wyższy poziom zaczęli osiągać szewcy i siodlarze. Od 1550 roku zaczęto tu produkować na bardzo szeroka skale różne elementy broni (w tym artyleryjskiej) i uzbrojenia. Miasto stało się również bardzo ważnym ośrodkiem na szlaku handlu złotem.

W latach 1597–1608 wielka epidemia dżumy spowodowała kolejne głębokie załamanie rozwoju

Dobrym wstępem do zwiedzenia medyny jest wycieczka wokół murów

Na przełomie XII i XIII wieku zyskało miano z jednego z najważniejszych ośrodków rzemiosła

gospodarczego. Ponowny wzrost znaczenia Fezu nastąpił dopiero w drugiej połowie XVII wieku za czasów rządów Maulaja er Raszida, ale jego następca Maulaj Isma'il nie lubił miasta, nie tylko nie dbał o jego rozwój, ale wręcz przeniósł swoją stolicę do Meknes. W latach 1790–1795 Fez stał się miastem niezależnym, co kolejny raz umożliwiło powrót na drogę rozwoju, który trwał aż do początku XX wieku.

W 1911 roku w Fezie doszło do interwencji wojsk francuskich. Rok później wybuchło powstanie, w czasie którego zginęło 29 Francuzów. W ramach działań odwetowych miasto zostało zbombardowane, a sprawcy mordów za swój czyn zapłacili życiem.

W dniu 20 maja 1912 roku w Fezie podpisano traktat, który zapoczątkował francusko-hiszpański protektorat

W XIII wieku działało już 116 farbiarni

nad Marokiem i przyczynił się do rozwoju regionu i uczynił z miasta bardzo ważny ośrodek gospodarczy, naukowy, a także centrum kulturalne. W 1981 roku organizacja UNESCO zdecydowała o wpisaniu Starego Miasta na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego.

Stare Miasto, którego zwiedzenie bardzo polecam, obecnie dzieli się na dwie części: starszą, znacznie większą i pięknieszczą medynę Fes el Bali, w której znajdują się najważniejsze zabytki, m.in. meczet al-Karawijjin, medresa Abu Inana, mauzoleum Idrisa II czy dzielnica andaluzyjska; oraz młodszą, może nie tak piękną, ale również wartą odwiedzenia: medyna Fes el-Jdid z rozległym kompleksem pałacu sułtańskiego, który jednak — jako rezydencja króla Maroka — nie jest udostępniony do zwiedzania.

Dobrym wstępem do zwiedzenia medyny jest wycieczka wokół murów okrężną trasą noszącą nazwę Tour de Fes. Koniecznie jednak trzeba zagłębić się w labiryncie uliczek i zaułków, gdzie za każdym rogiem czekają turystyczne atrakcje. By jednak nie zgubić drogi i bezpiecznie dotrzeć do celu, warto wynająć profesjonalnego przewodnika. Wydatek niewielki, radości dużo — kto spróbuje, nie będzie żałować